

Miroljuba Benatova: Kristiana Vălčeva

Osem rokov Kadáfího rukojemníčka

z bulharštiny preložila Marta Zacharová

„Chcem zaspať a zobudiť sa slobodná. Zabudla som ako sa sníva.“

Už zabudnutý príbeh piatich bulharských sestier a jedného palestínskeho lekára, ktorí boli neoprávnene väznení osem rokov. V Bulharsku som nepočula o sestrách, možno sa o tom niekto letmo zmienil. Akoby to bolo zabudnuté. Čo, ak by ich neodsúdili na smrť? Boli by tam dodnes? Do teraz nemôžem pochopiť, ako to mohlo Bulharsko dopustiť. Päť sestier sa stali obeťami politickej hry. Najhoršia je predstava stratiť šmahom jednej ruky osem rokov života. „Nežiť“ na mieste, kde sa čas zastavil, kde sa nedodržujú žiadne ľudské práva.

Preto som si do rúk zobrala túto knihu, aby som si prečítala príbeh podaný samou sestrou Kristianou Vălčevou. Jej slová zapisovala odvážna žurnalistka Miroljuba Benatova. Miroljuba pracovala v novinách 168 часа (168 hodín) už od svojich osemnástich rokov, kde sa zaoberala kauzou krvnej plazmy s vírusom HIV. A preto dostala prípad zdravotníkov z Líbye. Sprvu to bol pre ňu len ďalšia práca, ale ešte nevedela, že jej to zasiahne život tak hlboko. Keď vymenila noviny za televíziu BTV, vedela, že chce naďalej sledovať súd v Líbyi. V televízii sa prípad premenil v kauzu. Od roku 1999 žila s týmto procesom až do jeho šťastného konca.

„Vybrala som si príbeh o Tej s Červenými vlasmi. Tá, ktorá sedávala vždy v prvom rade za mrežami. Chcela som, ak niekedy dovoľí, napísať presne jej príbeh. Stalo sa vďaka záujmu francúzskeho vydavateľa Bernarda Fixa. Niekoľko dní po návrate zdravotníkov do Bulharska, sa Fixo spojil so mnou a požiadal ma o príbeh. O jej príbeh. Človek z cudziny prvý zacítil, že v žene so silným pohľadom ja niečo hlbokomyselnejšie ako len dobrý make-up. Ona má minulosť. Najnenávidenejšia, najhanlivejšia. Jej vyzdvihnutý ženský vzhľad roky bodal dušu Stredne štatisticky Urazenej Ženy. Ak by vyzerala ako obeť, možno by jej odpustili trochu trest. Ale takto, v žiadnom prípade.“

Miroljuba Benatova

25. júl 2007, Sofia, prvý deň po návrate

Zobudila som sa.

Zelené, široké. Rezidencia Todora Živkova. Teraz časť od prezidentových komnát. Nie som tu dlho. Už si môžem odomykať a zamykať dvere sama. Ja rozhodujem. Kľúč si neberiem so sebou. Nechávam ho zvonku. Zabudla som myslieť na to, či som zamkla. Deväť rokov som nemala podobné starosti – proste som nemohla vychádzať z domu.

*12. marec 1999, policajné väzenie na ulici „Nas‘r“, Tripolis.
Jeden mesiac od začiatku hrôzy.*

Buch-buch-buch. Zvuk zo srdca sa mi mieša so bzučaním hmyzu. Dokonca nevidím siluety a tiene. Nevieam, kde je stena. Mreža cely je oblepená čiernou.

Cítim pod sebou zem a matrac. Bez vzduchu. Špinavé telo smrdí zdochlinou – mesiac necítilo vodu.

Vlažné. Smrdí to na samotu a amoniak, určite z odležaného moču v preplnenom kýbli.

Vysmädnem natolko, že sa z neho napijem? Vzdávam myslieť.

Už si nepamätám farby slnka.

Práve, čo mi hodili kus chleba – denný prídel. Zase je ráno. Všetko najlepšie k narodeninám, Kristiana. Štyridsať rokov.

Nebolo potrebné, zatvárať oči, aby som utiekla. Odišla som inam. Na pláž. Je teplo. Nie je tu nič iné okrem bezstarostnosti. Barbecue je skoro hotové. Počujem Alexa. Ako vždy, spieva. Guido spí pod slnečníkom, Erminka a Zdravko zas tancujú. Ona sa mu postavila na nohy, on ju v rytme zodvihol.

Vyliezam z vody. Prečistená. Prichádzam z ticha mora a pripájam sa do zábavy. Smiech. Zostávam tam.

Minulý rok mi Zdravko podaroval parfum. Jednoduchá vôňa slobody a ženskosti. Dala by som všetko za trochu vône na sebe. Cítim len hrozný smrad.

Pristála som v Líbyi 30. marca 1991. Ubehli posledné dni ramadánu.

Bola som oblečená v elegantnom kostýme vo farbe slonoviny. Ako z časopisu ELLE. Len topánky stáli 300 dolárov. Imitácia hadej kože – darček od mojej priateľky zo Švajčiarska. Neli. Ja som jej poslala ruský kaviár, a ona mne tie topánky. Vtedy bol v Bulharsku ešte kaviár lacný.

Takto som sa ukázala v Benghází. Nič ma nedostávalo do rozpakov. Môj kufor, hoci aj lacný, stál viac ako letisko. Ľudia, ktorí si nikdy neumývali ruky, ho hádzali sotva po pohyblivom páse. Neznechutila som sa.

Vdýchla som líbyjský vzduch s pocitom déjà vu. Je mi príjemne, akoby som tam niekedy bola a cítila som sa na svojom mieste.

Mám tučné členky, neodpuštitelné pre európsky vkus mužov. Pochopila som, že som ženským snom v arabskom svete, a to hlavne pre najväčšiu moju nedokonalosť. Veľká kosť a mäso okolo členku sa ukázalo, že je zvlášť priťahujúci. Tak ako ženy často pozerajú na tvar mužských rúk, keď sú nimi pritiažené, tak pre arabských mužov sú silné členky znakom sexuálnej bohyně.

Prišla som do Líbye so sebedomím. Spôsob, akým sa tam na mňa pozerali, bol neopakovateľný. Pocit ženy. Ja žena. Netrpím prebytočnými cnosťami, ako sa hovorí v knihe Gabriela Chevalliera Clochemerle (Zvonodrozdovo). Mala som rada mužov a oni mňa. Už.

Bengházi, r. 1991

– Doktor Sa'ad Amrúní je zatknutý v spojení s problémom detskej nemocnice.

– Oslobodia ho – odvrkla som.

Nedávala som tomu pozornosť. Nenapadlo ma, že sa ma to môže dotknúť. Nerobila

so si starosti o neho. Hneď som zabudla.

Trochu neskôr prišiel za mnou Sa'adov priateľ. Doniesol mi papier s niekoľkými otázkami v angličtine. Posielal ho Amrúní. Človek bol znepokojený.

– Sa'ad chce odpovede na tieto otázky – povedal a dal mi papier.

Začala som čítať:

„Prosila si ma o pomoc pre nejakú sestru Máriu?“

Napísala som: „Nie.“

„Prosila si ma o pomoc pre iné bulharské sestry?“

„Nie.“

„Prosím Ťa, buď úprimná a presná.“

Napísala som: „Určite.“

Vtedy mi tento Sa'adov priateľ povedal, že ak mám fotky s Amrúním doma, aby som ich skryla. Nespýtala som sa sprostredkovateľa, o čo sa jedná. Nedávala som tomu pozornosť. A jasne, že som tie fotky so Sa'adom neschovala. Mali sme snímky z Egypta, kde sme so Zdravkom boli na exkurzii, a Amrúní v tom istom čase bol na špecializácii. Neskryla som ani fotky z našich večerov v dome. V Líbyi je normálne, že sa niekto bojí fotiek s cudzincami, a preto som sa neobávala slov Sa'adovho priateľa. Predsa som zavolała Amrúnímu. Zodvihla jeho žena, povedala, že tam nie je, a aby som ho viac neľadala.

Asi inštinktívne som sa v tom nechcela vrátať. A tak som nechala nerozlúštené jednoduché znamenie. Prehliadla som aj Audovo nariadenie, aby sa urgentne urobili testy na hepatitídu a aids celého personálu a pacientov na hemodialýze. Pravdepodobne to bol príkaz polície. Videla som policajta s kalašnikovom. Pokým som prijímala dôsledky, zahliadla som bielovlasého muža, ktorého hlas urobil na mňa dojem. Ako psie vrčanie. Nemohla som vedieť, že tento hlas mi zmení život. Proste vtedy ma to nezaujímalo, a ozbrojení muži ma neprekvapovali, pretože už osem rokov som žila v policajnom štáte. Bolo mi jasné, že je niečo popletené v detskej nemocnici, že nejaké deti sú nakazené aidsom, ale toto sa ma netýkalo. Líbyi si nepcháš prsty tam, kde dvere škripu.

Benatova, M. *Kristiana Vălčeva: Osem godini založnica na Kadafi*, Sofia 2007.